

АНТОНЮК В. Г.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОДВИГ МИКОЛИ КОНДРАТЮКА

Осмилення вокально-педагогічної творчості особливо актуальне в умовах оновлення культурно-освітньої парадигми, збагачення особистісних аспектів підготовки майбутніх співаків до самостійної професійної діяльності, формування у них високої духовності, патріотизму, адже справжній митець є соціально-активним учасником суспільних відносин. Цьому сприяє вивчення досвіду видатних співаків і вокальних педагогів, які заслуговують на створення теоретичних моделей творчої індивідуальності. Серед них – народний артист України і СРСР, професор Микола Кіндратович Кондратюк, мистецтво якого було воістину знаковим явищем минулої епохи.

Статтю написано за матеріалами публікацій різних авторів про вокальне виконавство і педагогіку, про творчість М. Кондратюка, а також за його статтями й інтерв'ю¹. Погляд на видатного співака як неповторний продукт синтезу буття, світосприйняття і творчості надає змогу зрозуміти його мотивацію до певного виду діяльності, уніфікувати його унікальний досвід з урахуванням сутності та особливостей формування творчої індивідуальності у процесі особистісно-орієнтованого підходу². Особливу увагу зосереджено на формах і методах процесу спадкоємності у вокально-педагогічній діяльності, які є головною складовою особистісно-орієнтованого підходу до процесу виховання професійного співака, а також на проблемі особистості як самотети культури. Аналіз джерел із питань вокальної і педагогічної, музично-організаційної і громадсько-просвітницької діяльності М. Кондратюка дав можливість простежити зв'язки між його долею і глобальними історико-культурними процесами, між методичними проблемами вокально-виконавської і музично-педагогічної творчості.

Мета статті – виявити здатність співака до педагогічної творчості, а також визначити особливі обставини, які цьому сприяють. Відомо, що далеко не кожен із видатних вокалістів зміг присвятити себе педагогічній діяльності як іще одному професійному покликанню. Яскравий приклад не просто суміщення двох чи кількох видів професійної діяльності, а піднесення педагогічної творчості на рівень подвигу становить життя Миколи Кіндратовича Кондратюка, видатного оперного і концертно-камерного співака, народного артиста СРСР, лауреата Шевченківської премії, академіка Міжнародної педагогічної академії (МПА) країн СНД, кавалера Великої Золотої медалі імені Я. А. Коменського МПА, професора сольного співу, одного з ректорів Київської консерваторії.

Створення теоретичної моделі творчої індивідуальності педагога-вокаліста неможливе без виявлення умов його життя і музичного оточення, етапів професійної освіти і становлення, імен улюблених учителів і кумирів у світі вокального мистецтва. На долю М. Кондратюка (5.05.1931, м. Старокостянтинів Хмельницької області – 16.11.2006, м. Київ) випало тяжке воєнне дитинство, евакуація на Урал. Там він уперше почув голос видатного італійського баритона Тіто Гоббі з радіоприймача, щойно зібраного власноруч – збирався стати зовсім не співаком, а радіоелектронщиком. Хіба знав тоді, що мине час, і вони зустрінуться в Римі уже як колеги: старіючий маестро

¹ Див. список літератури у кінці статті.

² Гребенюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти : [монографія] / Гребенюк Н. Є. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1999. – 269 с.

похвалить молодого українського співака за майстерність, красивий голос і вибір репертуару. На тому пам'ятному концерті, який відбувся у посольстві СРСР, Микола Кондратюк виконав арію князя Ігоря з однойменної опери О. Бородіна, арію Остапа з опери К. Данькевича «Тарас Бульба» та українські народні пісні. Перебуваючи протягом 1962–1964 рр. на стажуванні в Міланському театрі “La Scala”, молодий співак захоплено розповідав новим друзям про Київ, Дніпро, на берегах якого живе п'ятдесят мільйонів українців. Італійці йому відповідали: “Senti! E una grande republica! E come Franska!” («Слухай! А це велика країна! Як Франція!»). І називали його по-дружньому: “Tu – russo grande baritono!” («Ти – великий російський баритон!»), а він розповідав про службу в Ансамблі пісні і танцю Київського військового округу, роботу солістом знаменитого Народного хору під керівництвом Г. Верьовки, навчання в Київській консерваторії у професора О. Гродзинського.

Основи вокальної майстерності, засвоєні М. Кондратюком у відомого вокального педагога, були високо поціновані в Італії: прийшовши на свій перший урок в “La Scala” до маестро Дж. Барра і Е. П'яцца, М. Кондратюк здивовано почув, що насправді він уже володіє тим самим еталонним співом, якому приїхав навчатися. Листом поділився своєю радістю з учителем, який повідомив, що сам він навчався в італійського маестро Етторе Гандольфі, який протягом 1913–1923 рр. був професором Київської консерваторії. Тому в Італії Кондратюк опановував зовсім не ази «бельканто», а провідні оперні партії свого репертуару: Фігаро («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Белькоре («Любовний напій» Г. Доніцетті), Ренато, Ріголетто, Граф ді Луно («Бал-маскарад», «Ріголетто», «Трубадур» Дж. Верді). Молодий співак потоваришував із головним художником “La Scala” М. Бенуа, спілкувався з директором театру А. Гірінгеллі, жваво цікавився організацією оперного виробництва, подумки порівнюючи його з Київським театром, перш за все, щодо репертуарної мобільності. Сподівався, що все найкраще, ретельно вивчене ним в Італії, буде впроваджено в його рідному театрі, на батьківщині, якій не зраджував навіть у думках, незважаючи на спокусливі неодноразові пропозиції залишитися працювати за кордоном. Утілити задумане він зміг лише на педагогічній ниві, у стінах Альма матер, – Київської консерваторії ім. П. І. Чайковського.

М. Кондратюк творив у той непростий час, коли не співак, а система визначала, кому, де і як краще втілювати свої уміння. Вивчені в Мілані оперні партії заспівати в Києві італійською мовою йому так і не довелося. Це тепер у Київській національній опері всі спектаклі виконують мовою оригіналу. Проте не так уже й давно прагнення Миколи Кондратюка співати в Києві партії Фігаро та Ріголетто італійською завершилося в'їдливым фейлетоном про «доморощених італійців». «Севільський цирульник», «Ріголетто», «Травіата», і навіть «Євгеній Онегін» у той час звучали в Києві у перекладах М. Рильського, М. Лукаша й інших. Цю традицію було започатковано наприкінці 20-х років ХХ ст. Мрією залишилися і театральні реформи – співак мовчки і мужньо переживав, як він сам говорив, внутрішню кризу, а після десяти років, на перший погляд, цілком успішної роботи в оперних театрах (київському та московському Большому), несподівано для всіх перейшов на концертну сцену, свідомо обравши цей нелегкий шлях, на якому набув найвищого професійного визнання, одержав звання народного артиста і державну премію імені Т. Г. Шевченка. Надалі він був солістом Київської філармонії і гастрольної організації «Укрконцерт», діяльним головою правління Музично-хорового товариства України (1973–1985), депутатом Верховної Ради УРСР дев'ятого і десятого скликань (1975–1985), а протягом 1975–1983 рр. – ректором Київської консерваторії імені П. І. Чайковського, очолюючи та-

кож кафедру оперної підготовки. На всіх цих посадах М. Кондратюк незмінно виявляв творчий підхід і працьовитість, принциповість і безкомпромісність, а головне – беззастережну відданість професіоналізму. Омріяну концепцію оперних постановок мовою оригіналу він утілював у виставах Оперної студії Київської консерваторії, починаючи з «Дейдамії» Г.-Ф. Генделя: спільного проекту з Лейпцизькою вищою школою музики. Знаходив час і для вокальної творчості. Меломани старшого покоління добре пам'ятають його блискучі сольні концерти в Київській і Ленінградській філармоніях, Великому залі імені П. І. Чайковського у Москві. Його натхненне, вокально-довершене виконання з роками ставало все виразнішим і незмінно викликало запитання: «Чому володар такого розкішного оперного голосу не співає в опері!?». Відповіддю на нього був репертуар концертів, у якому містилися найскладніші різностильові оперні арії для лірико-драматичного баритона і високого баса, технічні труднощі яких співак долав легко і вільно. Гідною партнеркою у його виступах була дружина, піаністка Наталя Іванівна Сковородова, протягом 1973–1986 рр. – концертмейстер його класу сольного співу.

Проникливий, темброво багатий голос Миколи Кондратюка протягом 60–90-х років минулого століття щільно заповнював ефірний простір. Миттєву популярність йому приніс фільм-концерт за творами композитора О. Островського, серед яких особливо запам'яталася «От любви моей до любви твоей» («Вьюга смешала землю с небом») на слова Л. Ошаніна. Оперний співак, що називається, прокинувся знаменитим: з усіх кінців країни надходили листи і запрошення на гастролі. Жанр радянської масової пісні ніби сам обрав Миколу Кондратюка своїм апологетом («Я люблю тебя, жизнь», «Хотят ли русские войны», «Журавлёнок» Є. Колмановського; «На безымянной высоте», «С чего начинается Родина» В. Баснера; «Я жил в такие времена» О. Білаша; «Киеве мій» І. Шамо; «Журавлі» – «Мне кажется порою, что солдаты» – Я. Френкеля), який став їх першим виконавцем. Популярний співак з незмінним успіхом пропагував не тільки сучасну ліричну пісню, а й класичний репертуар.

Феномен його вокальної творчості полягав ще й в інтерпретації пісень народів світу: співак мав виняткову здатність відчувати й передавати особливий, часом не вловимий в академічному виконанні національний колорит, який містить у собі психоемоційну ауру етносу. Про це свідчить і різноманітний фондовий репертуар М. Кондратюка на Українському і Всесоюзному радіо, де він записав кілька сотень (!) вокальних творів різних жанрів і національних композиторських стилів. Яскравий приклад: у картотеці Українського радіо, серед багатьох інших його записів, є кілька варіантів однієї лише пісні В. Заремби на слова М. Петренка «Дивлюсь я на небо» з різним супроводом і різним хронометражем: від двох до семи хвилин. А за пісню-романс О. Дюбюка на слова М. Некрасова «Что ты жадно глядишь на дорогу» у супроводі Оркестру народних інструментів імені Осипових він отримав премію Всесоюзного радіо «За найкраще виконання російських народних пісень».

М. Кондратюк співпрацював із багатьма композиторами, дав путівку у життя багатьом вокальним творам, позначеним його особливою виконавською харизмою, дотепер зберігаючи непереборне табу для інших виконавців. Згадану «Пісню любові» О. Островського так більше ніхто й не заспівав. Часом доводиться спостерігати безпорадність молодих співаків, які беруться за увічнені ним пісні, такі як «Ясени», «Два кольори», «Сніг на зеленому листі», «Прилетіла ластівка», «Цвітуть осінні, тихі небеса» О. Білаша; «Очі волошкові» С. Сабадаша; «На долині туман», «Тече річка дзвінка» Б. Буєвського. Епігонам його творчості не допомагають ні талановито змонтовані кліпи, ні численні перевдягання, ні танцюристкі. Мимоволі згадується, як у своїх

радіоконцертах інтелектуальний співак Микола Кондратюк міг одним лише голосом відтворити образний сенс вокального твору будь-якого жанру. Зосереджені в його високохудожньому співі, в уяві слухачів оживали цілі картини, журилася, раділа і ставала народною сучасна лірична пісня, а героїко-патріотична набувала академічних, аріозних ознак. Дещо парадний і водночас проникливо-романтичний виконавський стиль М. Кондратюка ніби уніфікував естетику того складного і суперечливого часу, однією з позитивних ознак якого була, зокрема, абсолютна відсутність дилетантизму в професійному музичному середовищі. Були дві окремі сфери мистецтва: професійне і самодіяльне, кожне з яких мало свої критерії, шкалу цінностей, а також своїх виконавців. Нині все це скасовано, і проголосити себе співаком може кожен охочий невіглас, не маючи для цього достатніх на те підстав, а головне – освіти. Тоді ж був вироблений і особливий, академічний стиль виконання народної і сучасної пісні, якій ревно служили найкращі радянські оперні співаки. Пригадаймо плеяду блискучих баритонів, народних артистів СРСР: Юрія Гуляєва, Мусліма Магомаєва, Павла Лисиціана, Георга Отса. Рідкісні за силою, діапазоном і барвами, неповторні за виконавським темпераментом, голоси цих академічних співаків відрізнялися національним колоритом, зосередженим у самобутній експресії вокальної мови. Ці відмінності легко розпізнати не тільки в інтерпретації етнічно рідної кожному з них вокальної музики, а й у майстерно виконаних ними творах іноземних авторів – крізь мережива звукопису чужої музичної культури. Адже, незважаючи на академічний вишкіл *bel canto*, основою вокального виховання є народнопісенні джерела, рідна фонетика.

Останнім часом частіше передають по радіо оперні шедеври у виконанні Миколи Кондратюка. Платівки, записані ним у 60-х роках на фірмі «Мелодія» у супроводі симфонічного оркестру Великого театру (диригент – народний артист СРСР Б. Хайкін), миттєво зникали з музичних магазинів і в наш час є великою рідкістю, хоча їх було видано двічі (утім, хіба цього досить для виконавця такого рівня?). Такою ж була й доля єдиного диска-гіганта з українськими народними піснями і творами сучасних композиторів, а також CD «На долині туман», представленого, зокрема, на одному із сайтів¹, на якому можна прочитати таке: *«Для того, чтобы влюбиться в этот голос, вовсе не обязательно знать украинский язык. Не нужно для этого быть и современником представленных здесь записей, – а самой из них старой, между прочим, сегодня уже 49 лет. Впечатляет, не так ли? Впрочем, гораздо приятнее впечатляет не осознание времени, а глубина и красота голоса, этому самому времени оказавшегося неподвластным. По признанию критиков, для Николая Кондратюка не бывало слишком тяжелых произведений. Не потому, конечно, что исполнял только легкие. А потому, что не ленился с каждым из них, как сам говорил, «поработать и поискать». И отнюдь не удивительно, что поклонники его таланта – не только украинцы, но и жители Австрии, Болгарии, Бельгии, Финляндии, Великобритании, Италии, Мексики, Чили, Перу, Эквадора, Уругвая, Венесуэлы, Австралии, Новой Зеландии, – цветистый список, не так ли? Но ведь и бархатный баритон этот – ничуть не менее красочен, и обладатель его однозначно заслуживает того признания, которое ему уже принадлежит»*². Тому залишається актуальним видання нових альбомів Миколи Кондратюка: цього чекають як представники старшого покоління, ревнителі оперного мистецтва і ліричної пісні, так і молоді співаки, які навчаються за його записами, так би мовити, «з голосу в голос».

¹ Див.: Николай Кондратюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://umka.com/rus/singer/mykola-kondratjuk.html>

² Там само.

Микола Кіндратович Кондратюк.

Цікаво, що й сам М. Кондратюк, крім професора О. Гродзинського, називав своїми вчителями Бориса Гмирю й Тіто Гоббі, записи яких були для нього справжньою академією співу. Він наголошував, що ніхто ще нічого кращого не вигадав, як навчати з голосу (чим співвідносив свої педагогічні прийоми з емпіричною методикою навчання співу). Але він володів і широко використовував інтелектуальний підхід до виховання всебічно розвиненої особистості співака-соліста, майстерно комбінуючи показ і пояснення, вокальні, мовні й метамовні прийоми, характерні для індивідуального навчання співу. Багато читав, мав глибокі знання з психології творчості, неухильно втілюючи ідеї самоосвіти. Професор М. Кондратюк у своїй викладацькій діяльності вдавався до багатого арсеналу знань і досвіду. Він досконало й творчо володів формами і методами вокально-педагогічного впливу-творення особистості майбутнього співака особистістю вчителя-майстра. На основі узагальнення результатів особистісно-орієнтованого підходу до виховання майбутніх співаків він упровадив своєрідну пам'ятку для кожного студента (щось на зразок «аркуша Порпори»), яка містить правила гігієни і режиму та інші важливі практичні поради молодим вокалістам. Зокрема, вони стосуються психологічних особливостей професії: готовності до сценічного виступу, особливостей співжиття у творчому колективі тощо.

Професор, завідувач кафедри сольного співу НМАУ ім. П. І. Чайковського (1994–2004), М. Кондратюк за свою 40-річну педагогічну працю отримав звання академіка Міжнародної педагогічної академії, а також був єдиним в Україні лауреатом Великої Золотої Медалі імені Я. А. Коменського (присуджується за педагогічний подвиг), яку він отримав до свого 70-річчя. Із 75-ю річницею тоді вже тяжко хворого, майже нерухомого співака здоровили тільки його найближчі рідні й учні. Для багатьох ця зустріч із ним була останньою. Останні п'ять років його життя були затьмарені тяжкою недугою, яка прикувала маестро до інвалідного візка, однак він продовжував на повну потужність працювати в НМАУ ім. П. І. Чайковського. Ніхто не знає, яких зусиль йому коштувало щоразу діставатися на роботу, де учні виносили професора на другий поверх, у 34-й «кафедральний» клас, біля якого завжди юрилися вокалісти.

За чотири десятиліття вокально-педагогічної діяльності М. Кондратюк зростив не одне покоління чудових співаків, серед них: солісти Національної опери імені Т. Г. Шевченка, переможці міжнародних конкурсів, народний артист України, шевченківський лауреат Микола Шопша і Василь Колибабюк; солісти Міланського театру “La Scala” та Нью-Йоркського “Metropolitan opera” Оксана Дика (Україна) і Су Вей (КНР); солісти чеської Національної опери Віталій Ломакін, Анатолій Орел та Євгеній Шокало (Прага); Павло Баранський (Німеччина), Денис Вишня (Японія), Микола Логвинов (Великобританія); професор Паризької консерваторії імені С. Рахманінова Павло Пштика (Франція); соліст Брянської філармонії Володимир Сорокін; соліст оперного театру в Нижньому Новгороді Олександр Царевський (Росія); відомі камерно-концертні виконавці, заслужені артисти України Валентина Антонюк, Людмила Давимука, Володимир Чорнодуб; заслужений діяч мистецтв України Олександр Бондаренко; соліст Національного Будинку камерної та органної музики Ігор Іщак та багато, багато інших.

У 2007 році, у рамках Київського міжнародного фестивалю документальних фільмів «Кінолітопис», ми започаткували музичний конкурс «Солоспів», присвячений пам'яті професора М. Кондратюка. Мені не довелося виступати з учителем у спільних концертах, але одного разу саме кінематограф подарував таку незабутню зустріч. Був початок березня 2004 р., святковий вечір у київському Будинку кіно. Микола Кіндратович тоді вже тяжко хворів і не виходив на сцену. Я готувалась до свого виступу, коли почула із залу його хвилюючий душу спів: звучала українська народна пісня «Ніч яка місячна, зоряна, ясна», а на велетенському кіноекрані йшли кадри з фільму Леоні-

да Бикова «В бій ідуть одні “старики”»... Ніхто з учасників того пам'ятного концерту не мав такого шаленого успіху, як Микола Кондратюк! Напевно, саме тоді й зародилась ідея цього конкурсу. Сам М. Кондратюк свого часу очолював започаткований у 70-і роки республіканський конкурс камерних співаків і фестиваль «Кримські зорі», а наприкінці 90-х років – міжнародні конкурси співаків імені Соломії Крушельницької і Миколи Лисенка. Професор виховав багато конкурсних лауреатів, які здобули найвищі нагороди найпрестижніших у світі змагань, і цей процес триває: адже ще зовсім недавно він працював з українськими і зарубіжними співаками у НМАУ ім. П. І. Чайковського. Тепер ці перемоги здобувають уже мої учні, його вокальні «онуки», серед яких – лауреати міжнародних конкурсів, солістки Оперної студії НМАУ ім. П. І. Чайковського Валерія Туліс і Катерина Єрошкіна, солістка Новгородської філармонії Любов Макуха, кандидати мистецтвознавства Лю Жань, Хань Сяоянь і Хоу Цзянь (КНР). Вокальній педагогіці присвятила себе моя випускниця 2006 р. Інна Ярема, чудова співачка, лауреат міжнародного конкурсу «Мистецтво ХХІ ст.». У музичних вишах КНР навчають сольного співу мої вихованки, лауреати міжнародних конкурсів Вей Цянь, Дін Чжуньцюнь, Лінь Сяо, Ло Янь, Ся Цзінь, У Сяо, Хан Дзіньдзінь, Ху Фан, Чжан Веньцзе. Усі вони є спадкоємцями досвіду нашої школи.

Аналіз вимірів особистості видатного співака і вокального педагога М. Кондратюка актуалізує проблему творчого індивідуума як самомети культури. Оскільки ця проблема подібна до пізнання людиною даних, одержуваних з усіх дотичних її професійній діяльності антропологічних культурно-наукових джерел, у наш час відтворення процесу формування мистецької особистості мусить бути обґрунтоване важливими відкриттями і досягненнями науки, тісно пов'язане з філософією, психологією, педагогікою, етнологією, теорією та історією культури – скрижальями онтологічного підходу до проблеми. Саме у цьому розумінні, багатогранна індивідуальність М. Кондратюка постає суб'єктом у процесах навчання, самовиховання, виховання, суспільного виробництва, оскільки найближчим корелятом особистості в бутті є культура. Ми прагнули розробити ідею творчого розвитку й саморозвитку співака, який би зміг якнайповніше реалізувати свій професійно-особистісний потенціал у вокально-педагогічній діяльності. Створення теоретичної моделі творчої індивідуальності видатного співака й педагога-вокаліста, народного артиста СРСР, професора Миколи Кіндратовича Кондратюка мало сприяти виявленню сутності і своєрідності його вокально-виконавської і вокально-педагогічної творчості, з'ясуванню їх взаємовпливу та зв'язку, і дало змогу сформулювати такі положення:

– колізії творчої долі М. Кондратюка є природним відображенням ситуацій, які склалися у вітчизняному вокальному мистецтві у другій половині ХХ ст. і стали основою суперечностей – антиномічності встановлення особистісних смислів самоствердження;

– якісно новий (щодо культурно-освітніх парадигм минулого) стан української культури другої половини ХХ ст. закономірно спричинив утворення таких форм розвитку професійного вокального мистецтва, до усталених виявів яких додалися багатолітність, різноспрямованість, полістильність, що зумовило й моделювання універсальної за соціально-професійними функціями особистості співака й учителя, здатного на педагогічний подвиг.

Вокальне мистецтво продовжує синтезувати розрізнений художній досвід у вищу сферу абсолютної співацької краси. Цей процес вибірковий і некерований зовні: у пам'яті поколінь, на скрижальях історії залишаються імена й голоси лише найяскравіших співаків і педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієвська Н. Н. Його пісні з нами / Н. Н. Андрієвська // Музика. – 1974. – № 6. – С. 7–8.
2. Антонюк В. Г. Етномузикологічні тенденції української вокальної школи (з творчо-педагогічного досвіду професора НМАУ ім. П. І. Чайковського М. К. Кондратюка) / В. Г. Антонюк // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 1999. – № 2. – С. 119–122.
3. Антонюк В. Г. Любимо і пам'ятаємо (Миколі Кондратюку – 70) / В. Г. Антонюк // Українська культура. – 2001. – № 3/4. – С. 30.
4. Антонюк В. Г. Пісня вчителя / В. Г. Антонюк // Трибуна. – 2001. – № 3/4. – С. 25–26.
5. Антонюк В. Г. Традиції української вокальної школи. Микола Кондратюк : [наук. дослідження] / Антонюк В. Г. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1998. – 148 с.
6. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа в іменах: Микола Кондратюк / В. Г. Антонюк // Теоретичні та практичні питання культурології : зб. наук. праць Мелітопольського педагогічного інституту. – Вип. 2. – Запоріжжя : ЗДУ, 2000. – С. 112–119.
7. Білаш О. І. Шлях на сцену / О. І. Білаш // Музика. – 1972. – № 3. – С. 20–22.
8. Володченко К. Мелодії рідної землі / К. Володченко // Україна. – 1966. – № 26. – С. 4.
9. Гребенюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти : [монографія] / Гребенюк Н. Є. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1999. – 269 с.
10. Драго І. Пісні Миколи Кондратюка / І. Драго // Сільські вісті. – 1971. – 28 січня.
11. Кагарлицький М. Ф. Наодинці з совістю: образи діячів української культури / Кагарлицький М. Ф. – К. : Рад. письменник, 1988. – 487 с.
12. Кондратюк М. К. Безсмертні мелодії / М. К. Кондратюк // Україна. – 1963. – № 27. – С. 8.
13. Кондратюк М. К. Виховання мистецтвом / М. К. Кондратюк // Радянська Україна. – 1976. – 14 листопада.
14. Кондратюк М. К. Вчити красі музики / М. К. Кондратюк // Музика. – 1980. – № 6. – С. 3–6.
15. Кондратюк М. К. Ідейний гарт митця / М. К. Кондратюк // Культура і життя. – 1977. – 27 лютого.
16. Кондратюк М. К. Коли тобі щастить / М. К. Кондратюк // Культура і життя. – 1979. – 25 жовтня; 1 та 11 листопада.
17. Кондратюк М. К. На вищій ступінь / М. К. Кондратюк // Музика. – 1974. – № 6. – С. 13–14.
18. Кондратюк М. К. Надбання культури / М. К. Кондратюк // Музика. – 1981. – № 4. – С. 3–4.
19. Кондратюк М. К. Пісня моя – доля моя / М. К. Кондратюк // Радянська Україна. – 1978. – 22 червня.
20. Кондратюк М. К. Скарби музичного мистецтва / М. К. Кондратюк // Культура і життя. – 1977. – 12 травня.
21. Кондратюк М. К. Слово про друга (Про Мусліма Магомаєва) / М. К. Кондратюк // Україна. – 1979. – № 7. – С. 25.
22. Кондратюк М. К. Шляхами Латинської Америки / М. К. Кондратюк // Молодь України. – 1970. – 10 червня.
23. Николай Кондратюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://umka.com/rus/singer/mykola-kondratjuk.html>

Антонюк В. Г. Педагогічний подвиг Миколи Кондратюка. Проаналізовано творчо-педагогічну, музично-організаційну і громадську діяльність професора НМАУ ім. П. І. Чайковського М. К. Кондратюка. Наголошено, що феномен його вокальної творчості полягав ще й в інтерпретації пісень народів світу, адже співак мав виняткову здатність відчувати й передавати особливий, часом невловимий в академічному виконанні національний колорит, який містить у собі психоемоційну ауру етносу. Виявлено сутність і специфіку вокально-виконавської і вокально-педагогічної творчості митця, з'ясовано їх взаємовплив та кореляцію.

Ключові слова: вокальне мистецтво, вокально-педагогічна творчість, співак, педагогічний подвиг, учитель.

Антонюк В. Г. Педагогический подвиг Николая Кондратюка. Проанализированы творческо-педагогическая, музыкально-организационная и общественная деятельность профессора НМАУ им. П. И. Чайковского М. К. Кондратюка. Отмечено, что феномен его вокального творчества состоял ещё и в интерпретации песен народов мира, ведь певец имел исключительную способность чувствовать и передавать особый, порой неуловимый в академическом исполнении национальный колорит, включающий в себя психоэмоциональную ауру этноса. Выявлены сущность и специфика вокально-исполнительской и вокально-педагогического творчества художника, выяснено их взаимовлияние и корреляцию.

Ключевые слова: вокальное искусство, вокально-педагогическое творчество, певец, педагогический подвиг, учитель.

Antoniuc V. H. The Pedagogical Feat of Mykola Kondratiuk. This article analyzes the creative and educational, musical, organizational and social work of the NMAU professor M. K. Kondratiuk. It has been noted that the phenomenon of his vocal art was very evident in the interpretation of the folk songs of the world, because the singer had an exceptional ability to sense and transmit the special, sometimes veiled by academic performance, national vibrancy and the psycho-emotional ethnic aura. Revealed is the nature and specificity of the artist's vocal performance and pedagogics, with clarification of their mutual correlation.

Keywords: vocal art, vocal-pedagogical art, singer, pedagogical feat, teacher.